

Jurij Gagarin Magyarországon ⁽¹⁾

1961. augusztus 19–22.

Ma már nehéz kihámozni az egykorú tudósításokból, mi volt a pátoszos túlzás, mi a valóság Gagarin látogatásából. Kiemelkedően fontos esemény volt a világ első űrhajósának látogatása, mivel a fogadtatás bizonyította a szocializmus vélt fölényét, és jó szolgálatot tett az '56-os forradalom óta még mindig nemzetközi elszigeteltségben lévő Kádár rendszernek. Gagarinban az embert önmagáért is szerethették az emberek, mivel olyan tettet hajtott végre, amit azelőtt még senki, függetlenül attól, hogy sokan még az űrrepülés tényét sem hitték el.

Az előkészületek

Ötven éve, hogy 1961. április 12-én *Jurij Gagarin* végrehajtotta világtörténelmi űrrepülését, amely egyben az emberi űrutazás kezdetét is jelentette. A sikeres űrrepülés után Gagarin, az addig ismeretlen szovjet pilóta a világ legismertebb embere lett. Neve és fényképe az újságok címlapjára került, tetteről sugárzott képet a televízió, mondott kommentárokat a rádió, róla beszéltek az emberek. A szenzációs eseményt a szovjet propaganda alaposan kihasználta a kommunista rendszer felsőbbrendűségének bizonyítására. Gagarint órnaggyá (később ezredessé) léptették elő, megkapta a legmagasabb szovjet kitüntéseket, a Szovjetunió Hőse címet és a Lenin-rendet. A „két lábon járó propagandafegyver” – ahogy akkor nevezték – valósággal „fürdött” a dicsőségben, körbeutazta az egész világot, állam- és kormányfők fogadták, elhalmozták kitüntetésekkel, még életében holdkrátert, ásványt, utcákat, tereket, [popup title="brigádokat" format="Default click" activate="click" close text="Hazánkban többek között Gagarin nevéte vette fel a Villamosgép- és Kábelgyár szerszám műhelyének egyik brigádja, amely „nem hozott szégyent névadójára”, mivel „késés, munkafegyelem-sértés [...] egyszer sem fordult elő”, amióta Gagarin nevéte felvették, ami annak köszönhető, hogy „tudjuk, hogy ennek a névnek, Gagarin, mivel tartozunk”. (Népszabadság 1961. augusztus 18. 1.)] neveztek el róla. A hírhű kommunista Gagarin mindig és mindenütt kiállt hazája és rendszere mellett. A korabeli szovjet titkolózás miatt azonban még ma is akadnak, akik kétségbe vonják űrrepülését és elsőségét. Abban az időben ő volt az egyetlen szovjet ember, akinek megjelenése mindenhol rokonszenvet keltett, és mindenütt szívesen látták, bárhová is ment. Rajongtak érte, tízezrek éjjelezték nemcsak a szocialista blokk országában, hanem Nyugaton is, ahol népszerűsítette a Szovjetuniót.

Jurij Gagarin áprilisi űrutazása után a világ számos országába ellátogatott, így járt Csehszlovákiában, Bulgáriában, Finnországban, Angliában, Lengyelországban, Kubában, Brazíliában és Kanadában, mielőtt Magyarországra érkezett volna. Mai szóval világsztár lett, akinek jelleme, gondolkodása, egész magatartása érezhetően ellenkezett a közszerrepléssel, a körülötte hullámzó állandó érdeklődéssel és kíváncsisággal. 1961-ben, a szovjet kommunista párt lapjában, a Pravdában megjelent és folytatólagosan közölt életrajzában azt írták, hogy „úrtas csak az lehet, akinek egészséges a szíve, gyorsan kapcsol az agya, erősek az idegei, hajlíthatatlan az akaraterje, erős az ellenálló képessége, és vidám, szereti az életet”. A túlzó kifejezéseket természetesen átvették a többi szocialista ország pártlapjai, sajtókiadványai is. A Népszabadság például „korunk hősenek” nevezte, aki megjelenésében, tulajdonságaiban, tudományos ismereteiben és megfigyeléseiben megvalósította az ember legmerészebb álmát, az ember űrutazását, hiszen űrhajójával, a Voszto-1-gyel elsőnek lépte át a kozmikus sebességet, és az ember által még el nem ért magasságban körülpülte a Földet.

Miután a rádió először bementa és a napilapok hírül adták, hogy Gagarin – eleget téve a magyar nép és a magyar kormány meghívásának – hazánkba látogat, az egyik legfőbb beszédtema országszerte a látogatás volt. Az emberek otthonaikban, munkahelyeiken, az utcákon és a járműveken véget nem érően kommentálták a hírt, és készülődtek Gagarin fogadására.

A „Gagarin-mosoly”

Az előkészületekből, a Gagarin és családja érkezését megelőző hangulatból egyértelműen megállapítható, hogy ez a propagandával összekötött diadalmenet hazánkban is folytatódott. Különösen a fiatalok – beleértve a kisiskolásokat is – körében hódított a „Gagarin-láz”. A gyerekek megrohamozták a trafikokat, utcai standokat, könyvesboltokat, papírüzleteket Gagarin-képpért, nemzeti színű és vörös zászlócskákért. A Magyar–Szovjet Baráti Társaság által kiadott nagyméretű Gagarin-portrék egy-két óra alatt az utolsó szálig gazdára találtak. A bevonulási útvonal mentén lévő házak lakói, a repülőtéren fogadtatásra és a szombat délutáni Hősök terei nagygyűlésre készülő üzemek, hivatalok, intézmények dolgozói transzparensek, űrhajóst ábrázoló képeket készítettek, és színes szalagokat helyeztek el, hogy külsőségeiben is impozáns legyen a fogadtatás, az ünneplés. Készülődtek az üzemek Gagarin-brigádjai is, hogy testületileg köszöntsék, közelről lássák névadójukat. Kerületenként ezer, ezeröttszáz dolgozót jelöltek ki a szombat reggeli repülőtéren fogadásra. Egymás után jelentkeztek az üzemek, a nagyvállalatok és a hivatalok, hogy tőlük jóval többen szeretnének kimenni a repülőtérré. A hosszú bevonulási útvonalon, a lépésben haladó kocsisorban, és a délutáni nagygyűlésen mindenki szemtől-szembe kívánta látni a világhírű vendéget. Száz és száz meghívás futott be a pártszervezetekhez és a tömegszervezetekhez, hogy az üzemek, a hivatalok, a vállalatok szeretnék saját szűkebb körükben is üdvözölni a hős űrrepülőt, de családok százezrei is örömmel látnák vendégül házukban Gagarint és családját.

Gagarin meghívását az MSZMP Politikai Bizottsága 1961. június 6-án tartott ülésén döntötték el. A jegyzőkönyv szerint a kormány és a Hazafias Népfront 1961. augusztus 20-án alkalmából háromnapos magyarországi látogatásra hívja meg Gagarint. Kérték, hogy a meghívó levélben jelezzék, hogy augusztus 20-án nálunk milyen jellegű ünnep. A látogatás programjának elkészítését a KB Politikai Tömegszervezetek Osztálya és az Agitációs és Propaganda Osztály kapta feladatul. A Politikai Bizottság 1961. augusztus 15-én vette tudomásul, hogy Gagarin augusztus 19–21. között hazánkba látogat. A határozatban rögzítették, hogy pótlólag Gagarin feleségét és gyermekeit is meg kell hívni. A látogatással kapcsolatban felmerülő kérdések megoldásával Szirmai István bízták meg, Sándor Józsefet pedig egy operatív bizottság létrehozására kérték fel. A határozat értelmében a repülőtéren „kb. 10–15 ezer, esetleg 20 ezer főnyi tömeg” fogadja Gagarint, a városba vezető úton nyitott kocsiban jöjjen, a sajtó már csütörtök reggel közölje az érkezését és a bevonulási útvonalat. A nyitott kocsiban Gagarin Marosán Györggyel és Kállai Gyulával együtt vonuljon a városba, a Városliget melletti Felvonulási térre pedig nagygyűlést hirdettek az űrhajós tiszteletére. Meghatározták a megnyitó beszéd időtartamát és azt, hogy „a legidősebb bel- és nemzetközi eseményekre, ezen belül döntően a német kérdésre” térjen ki az előadó. Emellett úgy döntöttek, hogy a komlói nagygyűlésen Fock Jenő beszéljen. Egyetértettek abban, hogy a repülőtéren egy rövid üdvözlés legyen, az Elnöki Tanács elnöke pedig fogadja Gagarint a Parlamentben, megállapodtak a kitüntetés átadásának időpontjában, a díszbéd helyszínében, sőt arra is volt gondjuk, hogy Usztyinov szovjet nagykövet kérésének megfelelően „hagyjunk az ő [mármint a Gagarin-család] számukra is vagy két órát”, „egy kis pihenőt”. Az ülésen Szirmai István részéről felmerült az a gondolat, hogy „nem volna helyes [...] elvinni őt valamelyik vasipari nagyüzembe, ahol öntökkel találkozna?” Végül „egy laza program” mellett döntöttek.

A(z) Adobe Flash Player érték már nem támogatott

Gagarin nyilatkozata magyarországi látogatásáról (Moszkva, 1961. augusztus 18.)

MOL XXI-A-14 –1961. augusztus 16–23.

(Magyar Országos Levéltár. Magyar Távirati Iroda.)

A Népszabadság, az MSZMP központi lapja 1961. augusztus 16-án, szerdán, négy nappal Gagarin érkezése előtt, címdalalon, vastagított nagybetűkkel adta hírül a világ első űrhajósának magyarországi látogatását. A „Munkás–Paraszt Forradalmi Kormány” a magyar nép nevében meghívta Gagarint, hogy az alkotmány ünnepe alkalmából látogasson el hazánkba. A Magyar Távirati Iroda kiadott jelentésében közölte, hogy „a Szovjetunió kormánya a meghívást örömmel elfogadta és augusztus 19-én, szombaton Budapestre érkezik” Gagarin őrnagy. A hírt augusztus 17-én, csütörtökön a címdalalon ismét megerősítették, majd kiegészítették azzal, hogy Gagarin repülőtéri fogadása után gépkocsin indul a városba a Feriegyi gyorsforgalmi út–Üllői út–Nagykörút–Margit híd–Mártírok útja–Moszkva tér irányába. A Hősök terén az érkezés napjának délutánján a Magyar Szocialista Munkáspárt, a kormány és a Hazafias Népfront elnöksége nagygyűlést rendez, ahol a főváros lakossága találkozhat Gagarinnal. A Népszabadság 1961. augusztus 18-án megjelent számában A főváros népe szeretettel várja Jurij Gagarin őrnagyot címmel cikket közölt, melyben jelezte, hogy Gagarinnal együtt érkezik felesége, Valentyina Ivanovna és kisebbik leánya, az öthónapos Gálóciska. Ugyanezen a napon még Moszkvában, Gagarin terjedelmes nyilatkozatot adott a Népszabadság különtudósítójának, ami másnap, a megérkezés napján jelent meg. Az interjúban hosszasan beszélt európai és amerikai utazásairól, találkozásáról Fidel Castro kubai vezetővel, az USA űrpilótáiról, munkájáról és magyarországi látogatásáról. Utazásaival kapcsolatban leszögezte: „Nagyon-nagyon boldog vagyok, hogy megismerkedhettem ezekkel az országokkal, ezekkel a népekkel és vezetőikkel, s boldog izgalommal készülök arra, hogy most újabb testvéri országot kersek fel – a népi demokratikus Magyarországot –, és találkozhatom barátainkkal, a magyar emberekkel.” A nyilatkozattétel során szóba került, hogy a sok ünneplés, a dicsőség, a világjárás nem változtatta meg emberi magatartásában. Erre azt felelte: „meg is érdemelném, hogy a sapkámrá verjenek, ha a fejembe szállna a dicsőség”.

Gagarin Budapesten

Gagarin és családjának érkezése előtti napon a főváros ünnepi köntöst öltött. Az Üllői úti és a nagykörúti üzletek kirakataiba kikerültek a Gagarint ábrázoló képek, sok helyütt a házak kapui fölé is táblát tettek a lakók „Szeretettel köszöntjük az első űrhajóst!” felirattal. Az épülő József Attila lakótelepet kitakarították, az erkélyekre virágokat helyeztek. Az érkezés időpontjában az erkélyek megteltek emberekkel, rokonokkal, barátokkal, ismerősökkel, hogy láthassák a nyitott kocsiában érkező űrhajóst. A pártbizottságok propagandatevékenységének is köszönhetően a gyárak zászlódszt öltöttek, az ünnepi transzperensek az elért termelési eredményeket mutatták. Az ünnep díszei között ott mosolygott Gagarin világszerte jól ismert képe, alatta, a nemzeti ünnepre hazánkba látogató világhírű vendégnek szóló, üdvözlő szavak. Az újságok címlapján orosz nyelven köszöntötték Gagarin őrnagyot, akit „békediplomatának”, a „Szovjetunió utazó nagykövetének” neveztek.

1961. augusztus 19-én, szombaton már reggel hét órakor megkezdődött a „népvándorlás”. A Politikai Bizottság határozata értelmében teherautók, autóbuszok, gépkocsik indultak útnak Feriegyre. Kilenc óra előtt több mint huszonezer ember várta türelmetlenül Gagarin érkezését, hiszen spontán érdeklődők ezrei is csatlakoztak a tervezett fogadótömeg mellé. Gagarin és a néhány nappal korábban repült második űrhajós, German Tyitov portréi, vörös lobogók és nemzeti színű zászlók tömege hullámozott a fejek felett. A repülőtér főépületének homlokzatán hatalmas transzperensen orosz és magyar nyelvű felirat köszöntötte a vendéget, aki 9 óra 40 perckor szállt le a Feriegyi repülőtér betonjára az Aeroflot IL–14-es 61 773-as különgépével, majd a főépület elé gördült. A repülőgép ajtajában megjelenő, integető fiatalembert óriási lelkesedéssel fogadták a budapestiek. A fogadtatás pillanatok alatt elveszítette hivatalos jellegét. Először Marosán György és Kállai Gyula csókolta meg – a kommunista világban elterjedt szokás szerint – a magyar földre lépő Gagarint, aki meghatódva szorongatta a virágcsokrokat. Az ünneplésből kijutott az űrpilóta feleségének, Valentyina Ivanovának és kislányuknak is.

A vendégek fogadására a Feriegyi repülőtéren megjelent Biszku Béla, Fock Jenő, Kállai Gyula, a Minisztertanács első elnökhelyettese, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának elnöke, Marosán György, Nemes Dezső, Rónai Sándor, Somogyi Miklós, az MSZMP Politikai Bizottságának tagjai, Gáspár Sándor és Szirmai István, a Politikai Bizottság póttagjai, valamint az MSZMP Központi Bizottságának, az Elnöki Tanácsnak és a kormánynak több tagja. Jelen volt a fogadtatásnál V. I. Usztyinov, a Szovjetunió budapesti rendkívüli és meghatalmazott nagykövete, valamint a Budapesten akkreditált diplomáciai képviseltek számos vezetője és tagja. Itt jegyezzük meg, hogy Kádár János nem volt jelen. Gagarin magyarországi látogatásakor, a hivatalos felfogás szerint „nyaralt”. Ennek viszont némileg ellent mond, hogy felesége Tamáska Mária itthon volt, sőt táncolt is Gagarinnal, mint azt a mellékelt fotók is mutatják.

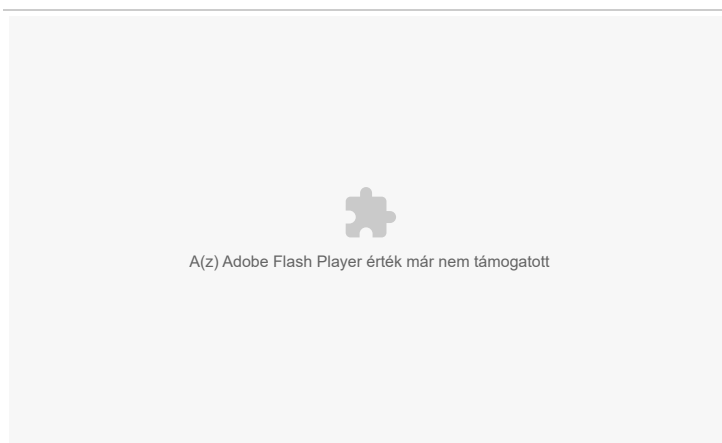
Gagarin Kádár János feleségével táncol azon a fogadáson, amelyet a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa adott Gagarin tiszteletére a Parlamentben Budapest, 1961. augusztus 21.

(MTI)

A világ első űrhajósát a kormány nevében Kállai Gyula üdvözlötte, aki kinyilvánította, hogy a magyar nép örökre szívébe zárta Gagarint attól a perctől kezdve, hogy felrepült a világűrbe, hiszen „Amikor a világűr térségeiben a legtávolabb volt tőlünk, szívünkhöz akkor került a legközelebb.” Gagarin egy ismeretlen világot tárt fel embertársai előtt, ezért joggal nevezték a „világűr Kolumbusának”, „békediplomatának”. Kállai Gyula üdvözlő beszéde után Gagarin köszönetet mondott mindazoknak, akik „ürrepülésem napján sok üdvözlő táviratot és levelet küldtek nekem”, és megköszönte a meghívást, majd a díszemlényről lelépve az újságírók

és a fotóriporterek gyűrűjében megszülettek az első interjúk és fotók.

A több mint egyórás Ferihegyi repülőtéri fogadtatás után Gagarin nyitott gépkocsiban, fehér bukósisakos motoros rendőrök kíséretében elhajtott Budapest irányába. A Ferihegyi repülőtértől a Moszkva térig vezető úton, egészen Gagarin szállásáig a házak ablakaiban és az erkélyeken, az üzletek és kirakatok előtt, a járdákon és a járdaszegély menti fákra kapaszkodva az emberek kíváncsian lesték és várták Gagarint, aki a kocsikaraván elöl nyitott autójában állva integetett a tiszteletére összegyűlt embereknek. Bevonulása valóságos diadalmenet volt.

Gagarin útja a Ferihegyi repülőtértől a Moszkva térig

Szombat délben, az esti Hősök terén tartandó nagygyűlés előtt a Parlament Munkácsy-termében Dobi István, az Elnöki Tanács elnöke fogadta Gagarin őrnagyot és feleségét. A fogadás után Dobi István a parlament vadásztermében ebédet adott a vendégek tiszteletére. Dobi István pohárköszöntőjében a következőket mondta: „A kor, amelyben élünk, a nagy történelmi események kora [...] Mi, akik e korban élünk, büszkék lehetünk rá, hogy alkotó, cselekvő részesei vagyunk e nagyszerű eseményeknek, szebbé, boldogabbá formálhatjuk e világot; építhetjük az új rendet, az emberi társadalom fejlődésének új állomását”. A pohárköszöntő után Gagarin kijelentette: „Meggyőződésem, hogy ha a világ tudósainak erőfeszítéseit, szellemi energiáit az emberiség békés, boldog jövője érdekében összpontosítanánk, az eddiginél is sokkal gyorsabban, sikeresebben haladhatnánk előre – a többi között az űr meghódításában is. Arra szólította fel a világ tudósait, hogy közösen munkálkodjanak, mivel „a világűr tágas, olyannyira, hogy valamennyien elférünk benne, s még marad is egy kis hely”.

A szombat délutáni utolsó program a Hősök terén megtartott nagygyűlés volt mintegy 200 ezer ember részvételével. A nagygyűlés résztvevőit Kállai Gyula üdvözölte, majd átadta a szót Marosán Györgynek, aki szokott hangos stílusában méltatta a szocialista rendszert, mely „minden sikerünk alapja”, s kifejezte meggyőződését, hogy „A jövő, amelyet az SZKP programja mutat – a mi jövőnk is!” Beszédének végén megszólította Gagarint, s kijelentette, hogy „Nem ünnepelehetjük volna szebben alkotmányunk ünnepét, mint így önnel együtt. Köszönjük, hogy ellátogatott hozzánk. Testvérként, szeretettel és tisztelettel fogadjuk önt. Fiataljaink joggal úgy tekintenek önre, mint példaképre; erőt és ihletést nyernek abból a bátorságból, újra törekvésből, a tudomány nagyszerűségébe vetett hitből [...], amely önt világraszóló cselekedetéhez elvezette”, majd a korban már megszokott jelszavakkal fejezte be előadását. Ezután Gagarin méltatta augusztus 20-át, a magyar alkotmány ünnepét. Leszögezte: „Az űrhajózás előkészítésében részt vett az egész szovjet nép”. Előadásának további részében dicsérte a Szovjetuniót, megemlékezett azokról a tudósokról, műszaki szakemberekről, akiknek útutazását köszönhette, s kijelentette, hogy fog még repülni az űrbe.

Gagarin a Hősök terén, az űrhajós balján Kállai Gyula, a Minisztertanács első elnökhelyettese, jobbján Marosán György, az MSZMP KB titkára áll.
Budapest, 1961. augusztus 19.

(MTI)

Vidéki látogatás

Vasárnap, 1961. augusztus 20-án Gagarin és felesége vidékre látogattak. Vidéki útjuk során megálltak Sztálinvárosban, Pécssett, majd Komlón, ahol nagygyűlésen találkoztak a város lakóival. Visszafelé különvonatuk megállt Dombóváron és Sárobgárdon is.

Gagarin és kísérete reggel nyolc órakor érkezett Sztálinvárosba. A várost fellobogózták erre a napra, a lakosság nagy tömegben vonult ki az utcára, hogy tanúja lehessen az űrhajós érkezésének. Taps és éljenzés fogadta a nyitott gépkocsit, mindenki Gagarin közelébe akart jutni. A Dózsa mozinál Fejér megye és a város

vezetői köszöntötték Gagarint, akit pillanatok alatt hatalmas embertömeg fogott körül. A sztálinvárosi ünnepség után a vendégek folytatták útjukat Pécs felé. Dunaföldváron, Pakson, Bonyhádon és másutt a lakosság zászlókkal, virágokkal vonult ki, s Gagarin az őt köszöntő emberek sorfala között folytatta útját. Pécs határában úttörők várták a diadalkapu alatt az űrpilótát. A megye és a város vezetői szintén a vendégek elé jöttek. A pécs-meszesi asszonyok virágcsóval köszöntötték, a bányászok matyó babát és díszes kivitelű serleget ajándékoztak Gagarinnak. Ettől kezdve csak lépésben tudott haladni a kocsisor, mert a Széchenyi tér felé vezető útvonalat ezrek lepték el: az ünneplők sokasága között alig tudtak helyet biztosítani a motoros rendőrök. A pécsi Széchenyi tér zsúfolásig megtelt, ahol a vendégek néhány percre megszakították útjukat .

Gagarin és felesége Sztálinvárosban
1961. augusztus 20.
(MTI)

Az út következő állomása az új-mecsekaljai bányászvárosrész volt, ahol a lakosság szintén lelkesen fogadta Gagarint és feleségét. A küldöttség rövid pihenőt tartott az Olimpia Étteremben, majd tovább indult Komlóra, az „országjárás” végcéljához, ahol tovább folytatódott a protokolláris ünnepség.

Úttörők üdvözlik az érkező Gagarin őrnagyot.
Pécs-Mecsekalja, 1961. augusztus 20.
(MTI)

A bányászváros ezen a napon ünnepelte városává nyilvánításának 10. évfordulóját. A hármasmegyei eseményt – az alkotmány napját, a jubileumi ünnepet és a világ első űrpilótájának látogatását – fellobogózták, ünnepi díszben ült meg a város. A Komlóra érkező vendégeket a városhoz vezető úton orosz feliratú üdvözlés és diadalkapu fogadta. A város határában a helyi vezetők üdvözölték, majd KISZ-es fiatalok és úttörők virágokkal kedveskedtek a Gagarin házaspárnak. A tanácsháza előtti téren már a kora délelőtti óráktól kezdve örvényelt a város lakossága és mintegy 25 000–30 000 főnyi tömeg vonult a város főterére, hogy részt vegyen a nagygyűlésen. Egy repülőgép tiszteletköröket írt le, és virágcsirkákat szórt az ünneplőkre. A magyar és a szovjet himnusz elhangzása után Fock Jenő mondott ünnepi beszédet, aki a látogatás propagandajellegének megfelelően hangsúlyozta : „a magyar nép joggal büszke a felszabadulás óta, az alkotmány születése óta, különösen pedig az ellenforradalom óta elért eredményekre”. Gagarin a kommunizmus dicsőségének hangoztatása mellett ismeretterjesztő adatokkal is szolgált hallgatósága számára. Arról beszélt, hogy a hordozórakéta hat meghajtóműve együttesen húszmillió lóerős. „Képzeljék csak, ha húszmillió lovat befognánk, hogyan lehetne azzal kocsikázni?” – kérdezte. Majd beszélt az előkészületekről, és arról, hogy a súlytalanság milyen hatást gyakorol az emberi szervezetre. Befejezőként elmondta, hogy German Tyitov augusztus 6–7-ei űrrepülése miatt nem tudott eljönni, mert orvosi megfigyelés alatt van, így tolmácsolta az ő üdvözlését is. Érdekességként jegyezzük meg, hogy Gagarin mindig fejből beszélt, nem használt előre leírt mondatokat, s Komlón elmondta, hogy nem szereti az írott szónoklatot, mert zavarják a vesszők és írásjelek, s főként azért nem, mert nem látja a papírtól az embert, neki pedig az emberek a legfontosabbak.

A küldöttség különvonattal tért vissza Budapestre. A szerelvény fellobogozott, díszbe öltözött állomásokon haladt keresztül, a vasúti pálya mellett pedig százak és százak álltak, hogy legalább egy pillantást vessenek arra, aki elsőként járt a világűrben. Rövid időre megálltak a dombóvári állomáson, majd a vonat Sárbogárd felé indult tovább, s az esti órákban érkeztek a Kelenföldi pályaudvarra.

Sajtótájékoztató a Szabadság sétahajón

Hétfőn, azaz augusztus 21-én Gagarin hajókiránduláson vett részt a Dunán, majd visszatérve a Bem rakpartra, a Szabadság sétahajón találkozott a magyar és a külföldi sajtó képviselőivel. A Népszabadság képviselője Gagarin legkedvesebb magyarországi élménye iránt [popup title="érdeklődött" format="Default click" activate="click" close text="Gagarin válaszában jelezte, hogy „nagyon nehéz lenne kiválasztani egy olyat, amelyekre azt mondhathánám, hogy az volt a legkedvesebb, az gyakorolta rám a legmélyebb hatást. [...] Nekünk nagyon megtetszett az önk országga, az önk népe és fővárosuk, Budapest.” (Magyar Nemzet, 1961. augusztus 22. 2.)], illetőleg, hogy mikor kerülhet sor „nem trenírozott” átlagemberek űrutazására .

A Népszava szerkesztősége arról érdeklődött , hogy mikor utazhat az első ember a Holdba, a Vosztok-típusú űrhajók alkalmasak-e Hold-utazásra? Az űrhajós azonban jósként nem vált be. A Holdra szállás évében csupán három évet tévedett, de abban már alaposan hibázott, hogy nem az oroszok, hanem a szovjet sikereket megelőző – Gagarin által is leszólt – amerikaiak hajtották végre a bravúrt. További kérdésként hangzott el, hogy milyen az a film, amelyet Tyitov készített az űrben? Mikor láthatja a nagyközönség? Mennyire adják vissza a felvételek azt a rendkívüli élményt, amelyben az űrhajósok része volt, amikor kitekintett az űrhajó ablakából ?

A Magyar Rádió kérdése arról szólt, hogy Gagarin a közelmúltban sokfelé járt, megilletné őt a Szovjetunió utazó nagykövete cím. Hogyan vélekedik erről? Melyik feladat a nehezebb: az űrrepülés, vagy a diplomáciai tevékenység? Válaszában jelezte, hogy „Inkább legyen én jó űrhajós, mint rossz diplomata. [...] Hogy kinek a

munkája nehezebb? Ahhoz, hogy erre a kérdésre válaszolhassunk, gondolom, fel kellene küldeni az űrbe egy diplomatát, s miután visszatér, őt kellene megkérdezni, melyik a nehezebb” – hangzott a frappáns válasz, bár Gagarin hozzátette: „természetesen minden munkának megvan a maga szépsége is, nehézsége is.”

A kelet-német ADN-hírgyőrnökség budapesti tudósítója azt firtatta, hogyan alakul programja a következő hónapokban és meglátogatja-e az NDK-t? Gagarin válaszában kitért arra, hogy legközelebbi programja a „tanulás a mérnöki akadémián”. Az NDK meghívására igen diplomatikusan reagált, ui. megkerülte a berlini válságra való utalást, s csupán arra utalt, hogy annak időpontja „sok mindentől függ”.

Sétahajókázás a Szabadság hajón

(balról a második Gagarin, negyedik Kamanyin altábornagy, mellette Gagarin felesége)

Budapest, 1961. augusztus 21.

(MTI)

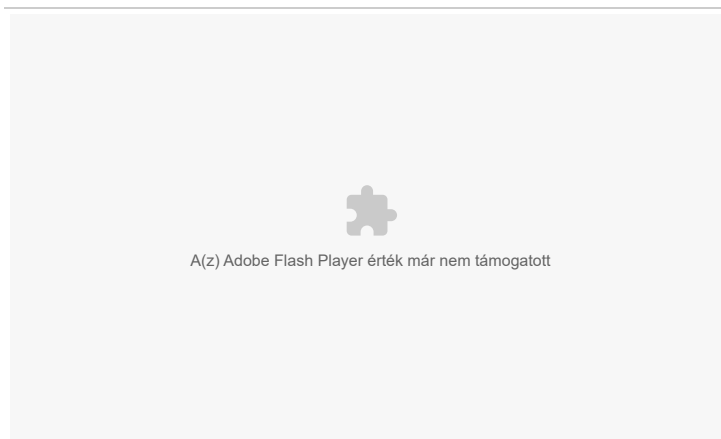
Kérdésként hangzott el, hogy „mi az oka annak, hogy Cyrus Eaton meghívása ellenére sem sikerült találkozni a két amerikai űrpilótával”. Gagarin válaszában kifejtette, hogy a dolog nem rajta múlt, és az amerikai űrrepülőket kellene megkérdezni, miért nem jutottak el a találkozóra, miért nem jöttek el. Gagarin leszögezte, hogy a „találkozó elmaradása veszteség az amerikai űrhajósok számára, mert a mi technikánk és felkészülésünk az űrhajózásra [...] magasabb színvonalon áll. A tapasztalatcsere tehát számukra lett volna előnyösebb. Gondolom, mi is mérhettünk volna valamit az ő tapasztalataikból, de meggyőződésem, hogy végül is ők vesztek többet”, mivel ez a találkozás politikai szempontból is hasznos lett volna, mert elősegíthette volna a két nép, az Egyesült Államok és a Szovjetunió népeinek közeledését, s nem utolsó sorban a világűr további meghódítását. „Ha nem akarnak találkozni velünk, ne találkozzanak. Mi végrehajtjuk programunkat, a jövőben is repülni fogunk az űrben. Nekik pedig azt üzenjük: érijenek utol bennünket.”

A sajtótájékoztató után baráti találkozót tartottak a fegyveres erők képviselőivel. Több ezres tömeg gyűlt össze a Magyar Néphadsereg központi klubja előtt és környékén, a Váci utcában. Az éljenzések és taps hallatára az erkélyre ment, és üdvözölte a budapestieket. Ezalatt a központi klub színháztermét zsúfolásig megtöltötték a találkozó résztvevői. A világ első űrhajósát és a találkozó résztvevőit Czinege Lajos honvédelmi miniszter üdvözölte a fegyveres erők nevében, majd Jurij Gagarin mondott beszédet. A lelkes hangulatú, baráti találkozó befejezéséként ajándékokat adtak át Gagarinnak.

Búcsúztatás

A hétfő esti programmal befejeződött Gagarin látogatásának szervezett, hivatalos programja. Másnap, 1961. augusztus 22-én, kedd reggel – akárcsak érkezésekor – a Nagykörúton, az Üllői úton, a Ferihegyre vezető gyorsforgalmi úton budapestiek tízezrei álltak sorfalat, hogy személyesen is búcsút vegyenek a világ első űrhajósától és családjától. A zászlódszibe öltözött Ferihegyi repülőtéren mintegy húszezren gyűltek össze. Fél kilenckor kanyarodott a díszemlény mellé a Gagarint hozó nyitott gépkocsi. Amikor Gagarin és kísérete fellépett a díszemlényre az első űrhajós mellén már ott volt a Magyar Népköztársaság Zászlórendjének gyémántokkal ékesített I. fokozata, amelyet hétfő este kapott Dobi Istvántól. Gagarin először elbúcsúzott vendéglátóitól, majd megköszönte a szívélyes és kedves fogadtatást, a „nagyszerű napokat”. A búcsú szavai után Kállai Gyula összefoglalta Gagarin magyarországi látogatásának legfontosabb eseményeit, majd leszögezte: „a budapestiek, szétlínvárosiak, pécsiek és komlóiak büszkék arra, hogy fogadhatták a világ első űrhajósát.” „Gagarin személyében népünk ünnepelte a megbonthatatlan szovjet–magyar barátságot” is. Gagarin Magyarországon tett látogatása után sokáig nem halkult a tetszésnyilvánítás. A Népszabadság szerkesztőségébe érkezett írások és a Szót kér az olvasó című rovatban közölt olvasói levelek egyértelműen tükrözték az emberek véleményét, melyek a látogatáskor átélt élményeket, tapasztalatokat összegezték. De nemcsak írásban, hanem szóban is hosszú hónapokon át beszédtema volt a látogatás az egész országban.

Gagarin látogatásának idején a rend fenntartása és a közlekedés biztosítása nehéz feladatot rótt a rendőrségre, hiszen a „magyar dolgozók tömegeinek őszinte, nagy lelkesedése nem egyszer váratlan helyzet elé állította a biztosítást végző szerveket, elvtársakat”. Mint a levéltári források is mutatják, Biszku Béla belügyminiszter a látogatás után belügyminiszteri parancsban elismerésben részesítette mindazokat, akik részt vettek „a rend és a közlekedés biztosításában” és „eredményesen, jól megoldották” feladatukat. Ugyanakkor utasította az Országos Rendőrfőkapitányság és a Kormányőrség vezetőit, hogy az állományukhoz tartozó, és a biztosításban kiváló munkát végzőket dicséretben és jutalomban részesítsék, a „legkiválóbbak dicséreti, jutalmazási javaslatát hozzám terjesszék fel”, és a parancsot ismertessék a biztosításban részt vett szervek személyi állománya előtt.

A Belügyminiszter 0018. sz. parancsa.

Sajtó és média

Gagarin és családja magyarországi látogatását a politikai szándékoknak megfelelően a Kossuth Rádió és a Televízió is kiemelt figyelemmel kísérte, és rendszeres időközönként a TV-híradó filmösszeállítások bemutatásával közvetítette az egész látogatást. A Magyar Filmhíradó munkatársainak is különleges feladatot jelentett Gagarin néhány napos magyarországi látogatása, hiszen a világ minden részéről értesítették a Filmhíradót, hogy igényt tartanak tudósításokra, így a Magyar Filmhíradó munkatársai megörökítették Gagarin látogatásának valamennyi epizódját: elkísérték Komlóra, a sétahajózásra, beszámoltak a sajtókonferencia eseményeiről is. A Gagarin Magyarországon című riportfilm, amelyet hét operatőr forgatott, már 1961. augusztus 24-étől a közönség elé került. Bemutatta a látogatás néhány eseményét a heti filmhíradó is. A sajtóhíradások közül a Népszabadságé különösen eltűzött volt: napi 8–9 oldalon számolt be Gagarin 1961. augusztus 19–21-i látogatásáról. A Népszabadság napokon át a mindennapi élet apró eseményeit is megörökítette, ezekből idézünk néhány jellemzőt: „A József körüli 19-es számú fodrászüzletben még a bura alól is kiszaladtak a nők és különböző csavarókkal, fűleszorítókkal, hajhálóval »díszítve« furakodtak a tömeg közé. Mit számítot most a frizura!” A Budapesten is hódít az „ürmosoly” című cikk pedig az Úrutas csoki szeletet propagálta: „Úrutas tessék! Egy forint az Úrutas! – furakodik előre a Széna tér s a Mártírok útja sarkán összegyűlt tömegben egy fehérköpenyes, szőszí, bodros hajú fiatal lány, s közben szinte dalolva, nevetve kínálja tálcán az áruját” [...] „Kóstolja meg. Finom. Meglátja, úgy mosolyog tőle, mint Gagarin!” Ehhez hasonló – mai szemmel esetenként bárgyú – életképekkel volt tele a lap napokon keresztül.

Gagarin a Mártírok útján (ma: Margit körút) integet az embereknek.

A gépkocsiban Kállai Gyula miniszterelnök-helyettes

és Marosán György államminiszter.

(MTI)

A rajongás alól az újságírók és tudósítók sem tudták kivonni magukat. Szabó L. István, a Népszabadság újságírója Gagarin különgépével együtt érkezett Budapestre. Moszkvában ítéletidő tombolt, így alig tudtak felszállni. Szabó pedig az útról és egy jól sikerült teázásról egyebek között Repülőélmények az első űrhajóssal: Gagarinnékkal úton Magyarországra címmel a következőket írta: „Mire Ukrajna fölé ért a gép, a szél is csenedesebb lett, a hangulat is felmelegedett. Teázunk, s megindult a tréfálgozás”, amikor Gagarin „egy kis játékra ölébe vette Gálocskát, elnevezték úrdadának”. Addig emelkedett a hangulat, hogy a Dnyeper felett jókedvünkben már birkóztunk is az űrhajóssal. Kamanyin altábornagynak minden tekintélyére szüksége volt a rendcsináláshoz.” Szabó egyébként rákérdezett az amerikai kollégákra is. Gagarin némileg lekezelő válasza a következő volt: „Személyesen még egyet sem ismerek, de olvastam a repüléseikről szóló beszámolókat, s ezek alapján rátermett, jól felkészült embereknek vélem őket. Ugyan az eredmények, amiket eddig elértek, nagyon kezdetiek a szovjet űrkutatási teljesítményekhez hasonlítva. Nem is lehet a 16 perces amerikai repülési «rekordot» a 25 órás szovjet űrrepülési tartamhoz hasonlítani. S hogyan lehetne a 8 ezer kilométeres amerikai sebességet a mi 28 ezer kilométeres sebességünk mellé állítani? Mi azért megadjuk az USA űrrepülőinek az őket megillető elismerést. Űrrepülési kísérleteik kezdetleges technikai felkészültség mellett folynak, de ez nem jelenti, hogy ők maguk ne lennének bátor és jól felkészült űrhajósok. De az amerikai technika színvonala nagyon szűk korlátok közé szorítja őket.”

Gagarin felesége

Néhány szót kell ejtenünk Gagarin feleségéről, Valentyina Ivanovnáról, aki Gagarin látogatásakor életében először járt külföldön. Amikor a magyar kormány meghívta Gagarint háromnapos magyarországi látogatásra, a meghívottak között nem szerepelt felesége. A Politikai Bizottság 1961. augusztus 15-ei ülésén Usztyinov, a Szovjetunió magyarországi nagykövete jelezte, hogy „Gagarin a sok utazás miatt családi konfliktusba kerül” feleségével. E megjegyzésre Kállai Gyula felajánlotta, hogy „mi örömmel látnánk feleségét is”, amit a nagykövet elfogadott. Ezután javasolta Kállai Gyula, hogy „az eredeti meghívót egészítsük ki azzal, hogy Gagarint a családjával együtt hívjuk meg.” A látogatásra sor került, s Valentyina Ivanovna első ízben Magyarországra kísérte el férjét, s magával hozta kisebbik leányát, akit mindenki nagy szeretettel fogadott. Gagarin felesége számára külön programot is szerveztek: hétfő reggel sétát tett Budapesten, járt a Szabadság-szobornál, a Halászbástyán, a Bécsi utcai selyem mintaboltban, ahol egy hófehér brokát estélyi ruhára valót és egy kék ruhaanyagot vásárolt. A dunai hajókirándulás után a Ruhaipari Tervező Vállalatnál tett látogatást, ahol néhány, akkor divatos ruhamodellt mutattak be a vendégeknek. A Magyar Nemzet híradásából megtudhatjuk, hogy Gagarin felesége általában a szolid, simavonalú ruhákat kedvelte.

Valentyina Ivanovna Gagarinova, a világ első űrhajósának felesége a budapesti Ruhaipari Tervező Vállalatnál, Nagy Józsefné könnyűipari miniszter társaságában.

Budapest, 1961. augusztus 21.

(MTI)

Ajándékok, autogramok

Az ajándékok külön fejezetet érdemelnek Gagarin látogatásakor. A már említett 1961. augusztus 15-ei politikai bizottsági jegyzőkönyvben szerepelt, hogy Gagarin számára „megfelelő ajándékokról” kell gondoskodni. Ha Gagarin feleségével jön, akkor „az ajándékok biztosításánál az asszonyt is be kell kalkulálni”, s „költőpénzt kell rendelkezésére bocsátani”. Az emléktárgyak és ajándékok között, amelyekkel a Gagarin családot elhalmozták két bronzplakett is volt. Farkas Aladár Munkácsy-díjas szobrászművész alkotásai, amelyek megmintázásához a művész már az április 12-ei első űrrepülés hírére hozzáfogott. Az egyik bronzplakett a földgolyótól elszakadó, s a végtelen felé törő embert, a másik Jurij Gagarint és German Tyitovot ábrázolja. Gagarin köszönettel fogadta a művész figyelmességét. Az emberektől az első ajándékokat még Sztálinvárosban kapta Gagarin. A Baranya megyeiek ajándékát a megyei tanács elnöke adta át Komlón: a Zsolnay porcelángyár díszes kivitelű eozin vázát készített, külön erre az alkalomra Gagarinnak. Emellett számos más ajándékot adtak neki.

Az ajándékok adása mellett az autogram-kérésnek is különleges technikája alakult ki, hiszen az emberek minden praktikát bevetettek egy-egy Gagarin-alírást megszerzéséért. Legtöbbször megcímezett levelezőlapot adtak át Gagarinnak, és arra kérték, hogy aláírását küldje el postán a Szovjetunióból. Az újságírók lapjuk számára kértek néhány soros üdvözlőt Gagarintól. Akik ajándékot adtak Gagarinnak, viszonzásképpen autogramot kértek. Az autogram-kérők között nemcsak az egyszerű és kíváncsi emberek tűntek fel, hanem megjelentek a politikusok, köztük Szirmai István, az MSZMP Központi Bizottságának titkára is, aki ugyanúgy sorba állt, mint a többi ember. A Magyar Nemzet szerint a legötletesebb autogram-szerző Szabó József sárbogárdi postás volt, aki a sárbogárdi vasútállomáson szerezte meg Gagarin aláírását akkor, amikor Gagarin különvonata öt percre megállt Komlórról hazafelé jövet az állomáson. A beszámoló szerint az eset úgy történt, hogy a postás fellépett Gagarin mellé a dobogóra és a Hazafias Népfront községi bizottságának üdvözlő táviratát nyomta Jurij Gagarin kezébe, aki azt átvéve aláírta az átvételi elismervényt.

Jurij Gagarin magyarországi látogatásakor autogramot ad

Érdekességként megemlíthetjük, és forrásunkban is közöljük, hogy Gagarin 1961-ben még egyszer járt Magyarországon, igaz, csak átutazóban. Ezt bizonyítja az MSZMP KB Titkárságának 1961. október 5-én keltezett határozata, amely szerint Gagarin 1961. október 8-án, vasárnap átutazott Magyarországon. Az utazás nagyon rövid volt, mindössze egy óras, ugyanis 9 óra 10 perckor érkezett, és 10 óra 10 perckor már tovább is repült. A kormány tagjai fogadták Gagarin őrnagyot, a Ferihegyi repülőtéren villásreggelit adtak tiszteletére, s a sajtót és a televíziót is felkérték, hogy felvételeket készítsen róla. Talán Jurij Gagarin hirtelen bekövetkezett halála is közrejátszott abban, hogy többé nem látogatott hazánkba.

Ma már nehéz kihámozni az egykorú tudósításokból, levéltári forrásokból, mi volt a pátoszos túlzás, mi a valóság az egykori fogadtatás részleteiből. A kép, amelyet a háromnapos magyarországi látogatás után sokan megőriztek, rendkívül színes és gazdag. Gagarin egyszerűsége, közvetlensége, szerénysége és állandó mosolya meghódította Magyarországot is. A Kádár-rendszer kezdeti éveiben kiemelkedően fontos esemény volt a világ első űrhajósának látogatása, mivel a fogadtatás bizonyította a rendszer, a szocializmus-kommunizmus vélt fölényét. Gagarinban az embert, a szerény űrhajóst önmagáért is szerethették, és szívükbe zárhatták az emberek, mivel olyan tettet hajtott végre, amit azelőtt még senki, függetlenül attól, hogy sokan még az űrrepülés tényét sem hitték el. A látogatás minden percét megtervezték és megszervezték, s a látogatás kínálta lehetőséget a hivatalos propaganda is alaposan kihasználta.

A látogatás abból a szempontból is jó szolgálatot tett az '56-os forradalom óta még mindig nemzetközi elszigeteltségben lévő Kádár rendszernek, hogy egyfajta kaput nyitott a világra az emberek számára, mozgósítani tudott nagy tömegeket egy látványos és politikailag mindenképpen hasznot hozó látogatás érdekében. Ugyanakkor elterelte a figyelmet a Kelet- és Nyugat-Berlin közötti fal felépítését követő nemzetközi válságról, amelyek súlyos háborús veszélyt jelentettek, illetőleg kimenetelét még nem lehetett biztosan tudni, hiszen a Magyar Néphadseregen belül is részleges mozgósításokat rendeltek el.

Források

1. Az MSZMP KB Politikai Bizottság határozata Gagarin őrnagy meghívására

1961. június 6.

Szigorúan bizalmas!
Készült: 4 pld-ban

J e g y z ő k ö n y v

a Politikai Bizottság 1961. június 6-án tartott üléséről

Jelen vannak: Apró Antal, Biszku Béla, Fehér Lajos, Fock Jenő, Kádár János, Kállai Gyula, Kiss Károly, Marosán György, Münnich Ferenc, Nemes Dezső, Rónai Sándor, valamint Komócsin Zoltán és Szirmai István elvtársak.

[...]

5.) Javaslat Gagarin őrnagy meghívására.
Szirmai István elvtárs javaslata.

A Politikai Bizottság úgy határoz, hogy a kormány és a Hazafias Népfront 1961. augusztus 20. alkalmából 3 napos magyarországi látogatásra hívják meg Gagarin őrnagyot. A meghívó levélben jelezni kell, hogy augusztus 20. nálunk milyen jellegű ünnep. A látogatás programjára és politikai tartalmára a PTO és az Agit. Prop. O[osztály] készítsenek javaslatot.

Megengedhetőnek tartja, hogy esetleg egy szegedi iskolát – amelyik ezt már kérte is – Gagarin őrnagyról nevezzenek el.

[...]

Jelzet: MOL M-KS 288. f. 5. cs. 232. ő. e. (1961. június 6.) (Magyar Országos Levéltár. MSZMP Központi Szervei. Politikai Bizottság.)

2. A Titkárság határozata Gagarin űrhajós magyarországi látogatásának programjára

1961. augusztus 15.

Szigorúan bizalmas!
Készült: 4 pld-ban

J e g y z ő k ö n y v

a Titkárság 1961. augusztus 15-i üléséről

Jelen vannak: Fehér Lajos, Fock Jenő, Marosán György, Nemes Dezső és Szirmai István elvtársak.

Napirend:

1.) Javaslat Gagarin elvtárs magyarországi látogatásának programjára.

Előadó: Szirmai István elvtárs.

Meghívott: Sándor József elvtárs.

[...]

1.) Javaslat Gagarin elvtárs magyarországi látogatásának programjára.

Előadó: Szirmai István elvtárs

Hozzászólók: Fock Jenő, Nemes Dezső, Fehér Lajos, Sándor József és Marosán György elvtársak.

A Titkárság megbízta Szirmai István elvtársat, hogy az elhangzott vita alapján tegyen javaslatot a Politikai Bizottságnak Gagarin elvtárs magyarországi látogatásának programjára.

Jelzet: MOL M-KS 288. f. 7. cs. 113. ő. e. (1961. augusztus 16.) (Magyar Országos Levéltár. MSZMP Központi Szervei. Titkárság.)

3. A Politikai Bizottság határozata Gagarin látogatásának programjára

1961. augusztus 15.

Szigorúan bizalmas!
Készült: 4 pl-ban.

J e g y z ő k ö n y v

a Politikai Bizottság 1961. augusztus 15-én megtartott üléséről

Jelen vannak: Biszku Béla, Fehér Lajos, Fock Jenő, Kállai Gyula, Marosán György, Nemes Dezső, Rónai Sándor, Somogyi Miklós, valamint Gáspár Sándor, Komócsin Zoltán és Szirmai István elvtársak.

Napirend előtt:

Szirmai István elvtárs:

A következő intézkedéseket javasoljuk Gagarin elvtárs látogatásával kapcsolatban:

A repülőtérén nagy tömeg fogadja, kb. 10–15 ezer, esetleg 20 ezer főnyi tömeg. A városba vezető úton nyitott kocsiban jöjjön. A sajtó csütörtökön reggel közölje az érkezését és a bevonulási útvonalat. A nyitott kocsiban Marosán [György] és Kállai [Gyula] elvtársak között jöjjön Gagarin a városba.

Budapesten – ugyancsak szombat – délután 5 órára a felvonulási téren nagygyűlést hirdessünk Gagarin tiszteletére. Ennek a nagygyűlésnek az legyen a jellege, hogy Budapest népe üdvözlí Gagarint. Javasolja a Titkárság, hogy a nagygyűlést Kállai elvtárs nyissa meg, tekintettel arra, hogy Gagarin a kormány és a párt vendége – és a Népfronté is. Tehát Kállai elvtárs nyissa meg a nagygyűlést, mondjon 5 perces nyitó beszédet, utána Marosán elvtárs beszéljen 30 percig. Ebben a beszédben Marosán elvtárs térjen ki a legidősebb bel- és nemzetközi eseményekre, ezen belül döntően a német kérdésre. Ezt követően Gagarin beszél.

A komló nagygyűlésen Marosán elvtárs helyett Fock Jenő elvtárs beszéljen.

Kállai Gyula elvtárs:

Még mielőtt döntenék, tájékoztatni szeretném az elvtársakat néhány kérdéssel. A levél, amely a mi levelünkre érkezett, a kormányának és a Hazafias Népfrontnak szól. Ebben közlik, hogy Gagarin elvtárs a meghívásunkat elfogadta és 19–21. között meglátogatja a Magyar Népköztársaságot. Usztyinov elvtárs a következőket említette meg. Nekik az volna a kérésük, javaslatuk – az otthoniakkal való megbeszélés alapján –, hogy Gagarin elvtársnak ne legyen sok fellépése. Én erre azt mondtam: rendben van, ezt figyelembe vesszük.

Repülőtéri rendezésokről nyilván mond valamit, távozáskor szintén, és mond valamit a nagygyűlésen. Azt mondja Usztyinov elvtárs, hogy Gagarin a sok utazás miatt családi konfliktusba kerül, erre megemlítettem, hogy mi örömmel látnánk feleségét is. ezen ő kapott. Mondtam, hogy ma lesz a politikai bizottsági ülés, s ott én ezt felvetem. Javasolom a Politikai Bizottságnak, hogy az eredeti meghívót egészítsük ki azzal, hogy Gagarint a családjával együtt hívjuk meg.

Ezek volnának az én kiegészítésem a meghívással kapcsolatban.

Amit Szirmai elvtárs említett, ezt el kellene dönteni, mert Usztyinov elvtárs is várja az értesítést. Azt is el kellene dönteni, hogy mikor érkezék. Usztyinov elvtárs azt mondta, hogy úgy tudja, a szombati nap folyamán bármikor jöhet. Azt hiszem, ezt a repülőtérrel is meg kellene beszélni. Külön géppel érkezik, legjobb lenne, ha a délelőtti órákban érkezne. Erre vonatkozóan is várják az értesítésünket. El kellene dönteni, hogy hány órákor legyen az érkezés. Az se biztos még, hogy 21-én megy-e vagy még 21-én itt marad.

Azzal egyetértek, hogy a repülőtéren egy üdvözlés legyen. Arra gondoltam, hogy délelőtt a repülőtérrel bejön a szállásra, s délben az Elnöki Tanács elnöke fogadná őket a Parlamentben. Meg lehetne talán azt is gondolni, ne ekkor adják-e át a kitüntetést? Gondoltam egy ebédre is. amikor Dobi [István] elvtárs fogadná, utána a Vadász teremben lehetne egy dísz-ebéd, s utána visszamennék a szállásra, majd délután lenne a nagygyűlés. Usztyinov elvtárs azt kérte, hogy hagyjunk az ő számukra is vagy két órát. Arra gondoltam, hogy ez meg lehetne vasárnap este.

Tehát dönteni kell az érkezés időpontjában; a repülőtérrel bejön a megadott útvonalon, szállására megy, itt hagyunk nekik egy kis pihenőt. Fél egykor fogadja Dobi elvtárs az Elnöki Tanács nevében, itt átadják a kitüntetést, utána ebéd, s délután lenne a nagygyűlés.

Gáspár Sándor elvtárs:

Az egész meghívásnak a politikai vonatkozása a legfontosabb. Érdemes lenne azon gondolkodni, hogy minél gazdaságosabban éljünk vele. Nekem az a javaslatom, hogy szombaton reggel a korai órákban érkezék Gagarin elvtárs hozzánk. Mondjuk reggel 8 órákor.

Amit Kállai elvtárs javasol, hogy legyen ebéd az Elnöki Tanácsnál – szerintem is jobb volna az esti fogadás. Ennek nagyobb a politikai súlya és több is.

Javasolom, hogy Sándor [József] elvtársék készítsék el a részletes programot és mire a PB ülés vége lesz, behozzák, tehát akkor már a részleteket is tudnánk rögzíteni.

Fehér Lajos elvtárs:

Kállai elvtárs azt mondja, hogy délben adjunk ebédet Gagarin tiszteletére. Ennek a javaslatnak ellentmond az, hogy augusztus 19-én délben lesz a kitüntetések átadása.

Kállai Gyula elvtárs:

Én egyetértek azzal, hogy a fogadás este legyen – szombaton este. De azt a javaslatot fenntartom, hogy megérkezése után a déli órákban az Elnöki Tanács elnöke fogadja.

Nemes Dezső elvtárs:

Azzal, hogy Gagarint fogadja az Elnöki Tanács elnöke, egyetértek. De azzal, hogy ezen a fogadáson megkapja a kitüntetést, nem értek egyet. Fogadja őt Dobi elvtárs, legyen ott Marosán, Kállai elvtársak, de a kitüntetést csak a parlamenti fogadás előtt adják át, tehát később.

Biszkú Béla elvtárs:

A programmal egyetértek. Az a javaslatom, hogy jelöljünk ki egy felelőst, aki az egész ügyet kézben tartja. Az a javaslatom, hogy az egész programot a Politikai Bizottság részéről Szirmai elvtárs tartsa kézben.

Van még egy javaslatom: jó tolmács kell!

Szirmai István elvtárs:

Úgy látszik, abban egyetértés van, hogy esti fogadás legyen, s a repülőtéri fogadásnál nagy tömeg legyen.

Javasolnám megfontolás tárgyává tenni a következőket:

Délben tegyen látogatást Gagarin elvtárs a [popup title="köztársaság[]] elnökénél," format="Default click" activate="click" close text="Dobi Istvánról, az Elnöki Tanács elnökéről van szó. "] de ne legyen ott szélesebb fogadás, azonban el tudom képzelni, hogy legyen egy dísz-ebéd. Vagy inkább a szálláson ebédeljen?

Nyitott kérdés a repülőtéri fogadás. Az a javaslatom, hogy Kállai elvtárs üdvözzölje. Ugyanez vonatkozna a búcsúztatásra is. Még egy kérdés marad nyitva. Amennyiben 22-én reggel utazik vissza, vagy 21-én a késő esti órákban, akkor hétfői programról is kell gondoskodni. Tudjuk, hogy Gagarin öntő. Nem volna helyes – anélkül természetesen, hogy gyűlést szerveznék – elvinni őt valamelyik vasipari nagyüzembe, ahol öntőkkel találkozna? Ezután aztán lehetne városnézés. Határozzunk úgy, hogy amennyiben hétfőn is itt tartózkodik, akkor szervezzünk egy csepeli látogatást és városnézést.

Gondoskodni kell, hogy megfelelő ajándékokat adjunk neki. Amennyiben feleségével jön, akkor költőpénzt is kell rendelkezésére bocsátani.

Nemes Dezső elvtárs:

Ha felesége is jön, akkor két tolmácsról kell gondoskodni.

Nekem is az a javaslatom, hogy a Politikai Bizottság részéről Szirmai István elvtárs legyen a felelős, s kell egy bizottság, amelynek Sándor elvtárs legyen a vezetője.

Sándor József elvtárs:

Azt javasolom – amennyiben a Politikai Bizottság egyetért vele –, hogy Gagarint Kállai elvtárs üdvözzölje és búcsúztassa. A nagygyűlésen Gáspár elvtárs tartson megnyitó beszédet, s ő zárja be a gyűlést.

Marosán György elvtárs:

Tehát a következőkben állapodjunk meg:

A repülőtéren kb. 10–20 ezer ember lesz, 9 órára kérjük az érkezését. Vagy legyen 8 óra. Kállai elvtárs üdvözzölje őt, az üdvözlések után megindult a menet a szállásra. Délben Dobi elvtárs fogadja. 5 órákor kezdődjék a nagygyűlés. Ülés után a Parlamentben fogadás, előtte pedig a kitüntetés átadása. Vasárnap elmehetne Komlóra. Amennyire lehet, le kell rövidíteni ezt az utat. Jó lenne, ha ezzel a motoros vonattal mehetnénk, ebbe bele férne mindenki. Részt venne a komlói ünnepségen, s estére újra visszajönnének Budapestre, s akkor este lehetne az Usztyinov elvtársék fogadása.

Ha úgy néz ki a dolog, hogy hétfőn is itt marad, akkor meg kell jól nézni a programot, nehogy agyon üssük az egész napját. Lehet szó városnézésről. De még ebben most ne döntsünk, legyen egy laza program. Az ajándékokról gondoskodni kell.

Komócsin Zoltán elvtárs:

Az ajándékokról gondoskodni kell, de pénzt nem kell neki adni. Az nem szokás.

Marosán György elvtárs:

Az ajándékok biztosításánál az asszonyt is be kell kalkulálni.

Bizzuk meg a bizottságot, hogy Szirmai elvtársal együtt készítsék el a programot, és holnap mutassák be a Titkárságnak.

Rónai Sándor elvtárs:

Az a javaslatom, hogy az ajándékok, és a kitüntetés átadása ne a kupolacsarnokban legyen. Nagyon rossz az akusztika és ha itt lesz, akkor az emberek nem fognak semmit hallani.

Kállai Gyula elvtárs:

Véleményem szerint meg lehet ezt oldani, majd csendben lesznek az emberek és hallgatni fognak.

Marosán György elvtárs:

Rendben van, a sajtó holnap közölje az érkezést, a rádió a hét órás hírekben mondja be. Szombati napon a sajtó cikkekben üdvözzölje Gagarint.

Napirend:

1.) Javaslat Gagarin elvtárs látogatásának programjára.

Előadó: Szirmai István elvtárs.

Meghívott: Sándor József elvtárs.

[...]

1.) Javaslat Gagarin elvtárs látogatásának programjára.

Előadó: Szirmai István elvtárs.

Hozzászólók: Kállai Gyula, Gáspár Sándor, Fehér Lajos, Biszku Béla, Nemes Dezső, Komócsin Zoltán, Rónai Sándor, Sándor József és Marosán György elvtársak.

A Politikai Bizottság tudomásul veszi, hogy Gagarin elvtárs eleget tesz meghívásunknak és augusztus 19–21. között ellátogat hazánkba.

Pótlólag meg kell hívni Gagarin elvtárs családját – feleségét és gyermekeit – is.

Megbízta Szirmai István elvtársat, hogy a Politikai Bizottság nevében foglalkozzék a látogatással kapcsolatos kérdésekkel.

Megbízta Sándor József elvtársat, hogy vezetésével hozzon létre operatív bizottságot a látogatás részletes programjának kidolgozására és lebonyolítására. A bizottság az ülésen elhangzott vita alapján készítse el Gagarin elvtárs látogatásának részletes programját és azt terjesszék a Titkárság elé.

Úgy határoz, hogy Marosán György elvtárs helyett Fock Jenő elvtárs tartsa meg az ünnepi beszédet Komlón.

Jelzet: MOL M-KS 288. f. 5. cs. 240. ő. e. (Magyar Országos Levéltár. MSZMP Központi Szervei. Politikai Bizottság.)

4. Javaslat utcák, iskolák, intézmények elnevezésére

Készült: 18 példányban

82. R.

MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁG

TITKÁRSÁGA

Javaslat
a Politikai Bizottságnak

Társadalmunk különböző rétegeiből jelentkezik az igény, hogy Csehszlovákiához és Bulgáriához hasonlóan mi is hívjuk meg Gagarin őrnagyot. Az Agit. Prop. Bizottság javasolja, hogy a látogatást – előzőleg konzultálva az SZKP Külügyi Osztályával – augusztus 20-ára kérjük. Javasoljuk, hogy a meghívás és a vendéglátás a Kormány és a Hazafias Népfront nevében történjen A látogatás programjára és politikai tartalmára a Párt- és Tömegszervezetek Osztálya és az Agit. Prop. Osztály teygen közös javaslatot.

Érkezett több megkeresés arra vonatkozóan is, hogy nevezzünk el utcákat, intézményeket, iskolát stb. Gagarinról. Az Agit. Prop. Bizottságnak az a javaslata: az ilyen elnevezéseknek mozgalmi területen, ahol ez már el is terjedt (brigádok, úttörő és KISZ szervezeti egységek, stb.) ne vessünk gátat, de intézményeket, utcákat stb. ne nevezzünk el Gagarinról, ahhoz az elvi határozatunkhoz tartva magunkat, hogy élő személyeknél nem követjük ezt a gyakorlatot.

Budapest, 1961. június 1.

Szirmai István s. k.

Jelzet: MOL M-KS 288. f. 5. cs. 232. ő. e. (Magyar Országos Levéltár. MSZMP Központi Szervei. Politikai Bizottság.)

5. Gagarin nyilatkozata magyarországi látogatásáról

kk. 37.

Gagarin nyilatkozata magyarországi látogatásáról

p vő/sk/vl ga

Moszkva, 1961. augusztus 18. (apn)

Azzal kapcsolatban, hogy Gagarin, az első szovjet űrhajós augusztus 19-én Magyarországra érkezik, a Novoszty szovjet hírügynökség tudósítója felkérte, mondja el gondolatait, amelyek utazása előtt foglalkoztatják.

– Mindenekelőtt – mondotta Gagarin – szeretném kifejezni őszinte köszönetemet a magyar népnek, hogy meghívott szép hazájára. A szovjet és a magyar sajtóból tudom, milyen lelkesedéssel fogadták a magyar dolgozók a Vosztok–1. űrhajó repülését. Őszintén meghatótt, mikor megtudtam, hogy Kádár János elvtárs április 12-én telefonon felhívta Hruscsovot, a magyar nép és saját maga nevében jókívánságait tolmácsolta az első űrrepülés alkalmából.

– A Vosztok–1. után felszállt a világűrbe a Vosztok–2. és én természetesen megértem, hogy magyar barátaim némi csalódás tölti el, mert csak velem egyedül találkoznak. Barátom és szaktársam, German Tyitov azonban most beható orvosi vizsgálat alatt áll, és így nem utazhat Önökhöz, ezért arra kért, hogy én tolmácsoljam legszívélyesebb üdvözlését a magyar népnek.

– Még nem jártam Magyarországon, és türelmetlenül várom a találkozást a tehetséges és szorgalmas magyar néppel. Örülök, hogy utamra elkísér feleségem, Valentyina Ivanovna is, és biztosra veszem, hogy ő is nagyon megszereti Magyarországot.

– Szeretem a sportot, és mint sportember, mindig örültem a magyar fiatalok sportsikereinek.

– Befelezésül újabb sikereket kívánok a magyar dolgozóknak a szocializmus építésében és sok boldogságot kívánok magánéletükben.

– A mielőbbi viszontlátásra, barátaim! (mti)

Jelzet: MOL XXVI–A–14–1961. augusztus 16–31. 696. d. (Magyar Országos Levéltár, Magyar Távíratok Iroda. (MTI))

6. Belügyminiszteri dícséret

1961. augusztus 23.

Ikt. Sz.: 10-21/18/1961.

A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG BELÜGYMINISZTERÉNEK
0018 számú PARANCSA.
Budapest, 1961. augusztus 23.

J. A. Gagarin őrnagy elvtárs, a világ első űrhajósa, a Szovjetunió Hőse magyarországi látogatása idején a rend és a közlekedés biztosítása bonyolult feladat volt. A magyar dolgozó tömegeinek őszinte, nagy lelkesedése nem egyszer váratlan helyzet elé állította a biztosítást végző szervezet, elvtársakat. A Belügyminisztérium szervei – különösen a közlekedésrendészet, a Budapesti Rendőrfőkapitányság, valamint a Kormányőrség vezetői és beosztottai – a rend és a közlekedés biztosításában rájuk háruló feladatokat eredményesen, jól megoldották, ezért a fenti feladat irányítóinak és a végrehajtásban részt vett elvtársakat

e l i s m e r é s e m e t fejezem ki.

Utasítom az ORFK és a Kormányőrség vezetőit, hogy az állományukhoz tartozó, a biztosításban kiváló munkát végzett elvtársakat folyó hó 29-éig részesítsék dicséretben, jutalomban. A legkiválóbbak dicséreti, jutalmazási javaslatát hozzám terjesszék fel.

Jelen parancsomat a biztosításban részt vett szervek személyi állománya előtt ismertetni kell.

(Biszkú Béla)
Belügyminiszter

Kapják: Miniszterhelyettesek,
BM Kormányőrség P[arancsno]k
BM Személyzeti Fő[osztály] vezetője,
BM Terv- és Pénzügyi Fő[osztály] vezetője,
Budapesti [rendőr]főkapitány
Baranya [megyei rendőr]főkapitány
Tolna [megyei rendőr]főkapitány
Fejér [megyei rendőr]főkapitány.

Jelzet: MOL XIX-B-1-az-10-21/18-1961. (Magyar Országos Levéltár. Belügyminisztérium. Parancsgyűjtemény.)

7. A Titkárság határozata Gagarin őrnagy magyarországi átutazásáról

SZIGORÚAN BIZALMAS!

Készült: 2 pld-ban

[Kézírással] Láttá: Nemes.

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT

KÖZPONTI BIZOTTSÁG

KÜLÜGYI OSZTÁLYA

J A V A S L A T
Nemes Dezső elvtárs részére

A budapesti szovjet nagykövetség előzetes értesítése szerint október 8-án vasárnap átutazik hazánkban GAGARIN őrnagy. Előreláthatóan reggel 9.10 órakor érkezik és 10.10 órakor repül tovább.

Javasoljuk, hogy GAGARIN őrnagy átutazásakor őt fogadják:

- KÁLLAI Gyula elvtárs, PB tag, Minisztertanács elnökhelyettese,
 - KISS DEZSŐ elvtárs, Budapesti Pártbizottság első titkára,
 - VERES József elvtárs, Fő[városi] Tanács V. B. elnöke,
 - PULLAI ÁRPÁD elvtárs, KISZ KB első titkára,
 - SÁNDOR József elvtárs, KB PTO vezetője,
 - PUJA Frigyes elvtárs, külügyminiszter-helyettes,
 - KOVÁCS Zoltán elvtárs, KB Külügyi Osztály helyettes vezetője,
- és a Honvédelmi Minisztérium által kijelölt egy vezérőrnagy.

A repülőtéri fogadásnál adjunk villásreggelit GAGARIN őrnagy tiszteletére.

Javasoljuk, hogy a Külügyminisztérium a szovjet nagykövetség képviseltetésén túl, értesítse az olasz ügyvivőt az átutazásról, és közölje, ha kijönne, szívesen látjuk.

Javasoljuk, hogy a sajtó, fotó és televízió legyen jelen, és készítsen felvételeket.

A program megszervezésével és lebonyolításával bízunk meg a Minisztertanács mellett működő Protokoll[us] Osztályt.

Budapest, 1961. október 5.

(Hollai Imre)
osztályvezető

- *Jelzet:* MOL M-KS 288. f. 8. cs. 245. ő. e. (1961. október 6.) (Magyar Országos Levéltár. Központi Szervei. Titkárság.)

Címkék:[Gagarin](#) [2][Szovjetunió](#) [3][propaganda](#) [4][Fock Jenő](#) [5][űrhajózás](#) [6][belügyminisztérium](#) [7][Biszkú Béla](#) [8]**Kiadás:** 11. évfolyam (2011) 4. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/kuriozumok/jurij_gagarin_magyarorszagon.html

Hivatkozások

- [1] https://www.archivnet.hu/kuriozumok/jurij_gagarin_magyarorszagon.html
- [2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/gagarin>
- [3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/szovjetunio>
- [4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/propaganda>
- [5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/fock-jeno>
- [6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/urhajozas>
- [7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/belugyminiszterium>
- [8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/biszkubela>